

Бутова Т.Ю.аспірант кафедри економіки та фінансів підприємства
Київського національного торговельно-економічного університету**Butova Tetiana**

Kyiv National University of Trade and Economics

**ВИДОВА ФОРМАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ****SPECIFIC FORMALIZATION OF TRADE ENTERPRISE
FINANCIAL SECURITY**

Систематизація сучасних підходів до розкриття сутності фінансової безпеки показує, що вона є складною багаторівневою системою. Основою системи є комплекс управлінських рішень та дій, які мають враховувати вибрану з диференціацією у часі стратегію розвитку та бути націлені на забезпечення цільового фінансового стану підприємства. Розгляд фінансової безпеки як оціночної характеристики визначає захищеність підприємств торгівлі від загроз середовища їх функціонування, а як управлінської підсистеми дає змогу забезпечити певний фінансовий стан, що унеможливило вплив цих загроз. Прикладне дослідження фінансової безпеки підприємства потребує аналітичного підходу, що передбачає виокремлення її елементів із метою ретельного вивчення задля системного управління і досягнення визначених цілей розвитку. Результати дослідження сформуливали змістовне наповнення, аналітичне призначення, сферу управлінського застосування видів та форм прояву фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: безпека, фінансова безпека підприємства, оперативна фінансова безпека, поточна фінансова безпека, стратегічна фінансова безпека, форми прояву фінансової безпеки.

Систематизация современных подходов к раскрытию сущности финансовой безопасности показала, что она является сложной многоуровневой системой. Основой системы является комплекс управленческих решений и действий, которые должны учитывать выбранную с дифференциацией во времени стратегию развития и быть нацелены на обеспечение целевого финансового состояния предприятия. Рассмотрение финансовой безопасности как оценочной характеристики определяет защищенность предприятий торговли от угроз среды их функционирования, а как управленческой подсистемы позволяет обеспечить определенное финансовое состояние, исключая влияние этих угроз. Прикладное исследование финансовой безопасности предприятия требует аналитического подхода, предусматривающего выделение ее элементов с целью тщательного изучения для системного управления и достижения определенных целей развития. Результаты исследования сформировали содержательное наполнение, аналитическое назначение, сферу управленческого применения видов и форм проявления финансовой безопасности предприятия.

Ключевые слова: безопасность, финансовая безопасность предприятия, оперативная финансовая безопасность, текущая финансовая безопасность, стратегическая финансовая безопасность, формы проявления финансовой безопасности.

The systematization of modern approaches to disclosing the essence of financial security shows that this is a complex multi-level system. The basis of the system is a set of management decisions and actions that should take into account the strategy chosen for differentiation in time and be aimed at ensuring the target financial state of the enterprise. Consideration of financial security as a valuation characteristic determines the security of a trade enterprise from the danger to the environment of their operation, but as a management subsystem, it allows to provide a certain financial status, which prevents the influence of danger. Applied research of financial security of an enterprise requires an analytical approach that prescribes the selection of its elements for the purpose of thorough study for the purpose of system management and the achievement of the identified development goals. The results of the study formed the content, analytical purpose, the field of managerial use of types and forms of manifestation of financial security of the enterprise. The degree of detection of significant signs of safeguarding the enterprise from non-fulfillment of financial commitments and guaranteeing the financing of targeted development characterizes the type of financial security. Its differentiation should be carried

out on the basis of time marks of evaluation and implementation, which will distinguish types of financial security of the enterprise. Thus, the operational, current and strategic financial security of an enterprise acquires separate analytical and managerial significance. Their application is realized through the forms of representation of quantitative and qualitative characteristics of the enterprise's security against the adverse environmental impact. Under the form of representing the financial security of an enterprise, one should understand the external manifestation of the specific content of security, which is the subject of quantitative and qualitative measurement, which serves as an analytical basis for the adoption of appropriate management decisions. On this basis, the realized, target, eventual forecasting and dynamic forms of financial security representation of the enterprise are identified.

Key words: security, financial security of the enterprise, operational financial security, current financial security, strategic financial security, forms of financial security.

Постановка проблеми. Умови сьогодення диктують розглядати безпеку як систему, що здатна протидіяти чинникам середовища функціонування певного об'єкта, які негативно впливають на його діяльність. Досліджуючи безпеку підприємства торгівлі, як правило, виділяють її фінансовий складник.

Стійкий розвиток підприємства неможливий без наявності надійної системи його фінансової безпеки. Здатність підприємства стабільно розвиватися та успішно здійснювати господарську діяльність визначається стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), які впливають на його потенціал, характеризуючи рівень його фінансової захищеності. Це змушує підприємців приділяти серйозну увагу забезпеченню фінансової безпеки підприємства [1, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності поняття «фінансова безпека підприємства» і його відповідному формулюванню присвячено дослідження багатьох науковців, серед яких – І. Бланк [2, с. 24], О. Барановський [3, с. 28], Т. Васильців [4, с. 31], К. Горячева [5, с. 5], Ю. Лаврова [6, с. 248] та ін. Результати дослідження показують, що вченими розглядається значна частина найважливіших змістових характеристик цього поняття, це, своєю чергою, урізноманітнює підходи до його визначення.

Так, у роботах М. Єрмошенко [7], А. Єпіфанова [8], О. Судакової [9], Ю. Кіма [10] досліджено теоретичні засади, методичні підходи до формування системи фінансової безпеки підприємства та стратегічні пріоритети її зміцнення. Однак варто зазначити, що попри значну кількість напрацювань у даному напрямі питання систематизації видів та форм прояву фінансової безпеки підприємства торгівлі є недостатньо розкритим.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в обґрунтуванні диференціації видів та форм прояву фінансової безпеки підприємства торгівлі, при цьому акцент дослідження зміщується не на саму систему безпеки, а на засоби її впливу досягнення цільового результату.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Визначення видів та форм прояву фінансової безпеки підприємства має підпорядковуватися управлінським цілям. Головною з них є забезпечення корпоративних фінансів (із визначеним рівнем вірогідності) від можливих загроз середовища функціонування підприємства. Застереження щодо певного рівня вірогідності такого забезпечення є виправданим, оскільки повне забезпечення фінансової діяльності, з одного боку, неможливе, з іншого – недоцільне. Причиною першого є об'єктивна непередбачуваність появи різноманітних за своєю силою, періодичністю і складністю загроз; другого – залежність ефективності від ризиків. Справа у тому, що максимальна фінансова безпека у певний момент часу буде досягнута в разі дотримання абсолютної ліквідності підприємства. Але у цьому разі майбутня ефективність може бути втрачена. Тому співвідношення фінансової безпеки й ефективності має бути оптимальним і таким, що відповідає коротко- і довгостроковим цілям підприємства.

Ступінь виявлення значущих ознак забезпечення підприємства від невиконання взятих фінансових зобов'язань та гарантування фінансування цільового розвитку характеризує вид фінансової безпеки. Її диференціацію варто здійснювати за часовими ознаками оцінювання і реалізації, що дасть змогу виокремити види фінансового забезпечення підприємства. Так, окремого аналітичного та управлінського значення набувають оперативна, поточна і стратегічна фінансова безпека підприємства.

Оперативна і поточна фінансова безпека відрізняються не стільки часовою ознакою, скільки аналітичним призначенням та способом кількісного визначення.

Періодизація генезису сутності поняття «фінансова безпека підприємства» дає змогу стверджувати, що наукова спільнота пов'язує її з певним фінансовим станом. Передусім зміст поняття «стан» характеризується положенням, в якому перебуває об'єкт на певний момент часу. Таким чином, фінансовий стан є моментною характеристикою, цільовий вимір якої має

локальний формат, а аналітична значимість обмежується оцінюванням виконання управлінських завдань щодо накопичення фінансових активів для покриття відповідних фінансових зобов'язань у фіксований час. Навряд чи досягнення бажаного фінансового стану підприємства на певну дату є вичерпною ознакою міцності фінансового положення в поточному і тим більше у перспективному періодах. Його функція полягає в оперативному оцінюванні готовності підприємства до виконання своїх зобов'язань відповідно до завершуваних строкових фінансових угод.

Вагомим аналітичним об'єктом виступає поточна фінансова безпека, рівень якої в меншому ступені, ніж оперативна безпека, залежить від тимчасових чинників, дія яких не підлягає прогнозуванню. Тому поточний фінансовий стан, який спостерігається протягом певного періоду, є об'єктом планування і поточного контролю, а наявність тенденції в його змінах слугує ознакою необхідності управлінських рішень і дій стосовно діючої системи фінансової безпеки. Поточна фінансова безпека має підпорядкований характер і може змінюватися в допустимих межах, які визначаються прийнятою управлінською доцільністю і суб'єктивним сприйняттям безпекової достатності. Це зумовлює значну варіативність і динамічність рівня поточної фінансової безпеки, яка має помітні галузеві особливості реалізації.

Але поточна фінансова безпека разом з її оперативним різновидом не вирішує завдання забезпечення фінансової діяльності підприємства в майбутньому. Цьому слугує стратегічна фінансова безпека, формування якої відрізняється не тільки складністю управлінських засобів забезпечення, а й самим усвідомлення її наявності та потребує належного обґрунтування.

Суть стратегічної фінансової безпеки полягає у здатності підприємства вчасно і точно реагувати на майбутні виклики безпеці фінансового розвитку, які за своїми якісними характеристиками, інтенсивністю та силою впливу можуть суттєво відрізнитися від тих, з якими підприємство зіштовхувалося у минулому. Вона досягається не тільки завдяки стійкому

фінансовому положенню об'єкта у поточному часі, а й засобам побудови дієвої управлінської системи фінансового захисту, здатної упередити непередбачувані загрози. Зазначене формує змістовну основу даного поняття та слугує методологічною основою прикладного оцінювання рівня стратегічного фінансового забезпечення підприємства.

Прикладне застосування оперативної, поточної і стратегічної фінансової безпеки реалізується завдяки формам представлення кількісних та якісних характеристик захищеності підприємства від несприятливого впливу середовища.

Під формою представлення фінансової безпеки підприємства слід розуміти зовнішній прояв видового змісту безпеки, який є об'єктом кількісного та якісного виміру, що слугує аналітичною основою для прийняття відповідних управлінських рішень. На цій основі слід виокремити реалізовану, цільову, евентуальну прогностичну та динамічну форми представлення фінансової безпеки підприємства (табл. 1).

Реалізована форма безпеки у найбільш узагальненому вигляді відображає досягнутий рівень фінансового забезпечення підприємства у визначених часових параметрах. Вона має відношення до оперативної та поточної безпеки, параметри яких можуть бути представлені в ретроспективному форматі і слугувати аналітичною базою дослідження результативності управління фінансовою безпекою на підприємстві. Стратегічна ж фінансова безпека хоча й ґрунтується на певних розрахункових характеристиках досягнутої безпеки, проте вона за своєю суттю ніколи не набуває реалізованої форми.

Цільова фінансова безпека – це своєрідний еталон стану безпеки, якого слід досягти задля виконання тих чи інших управлінських завдань. Вона залежить від характеру діючої фінансової стратегії, поточних умов діяльності підприємства та прийнятої на момент цілеорієнтації ризикованості управлінських рішень. Її диференційований часовий горизонт фіксується з моментною або періодичною параметризацією. Цільова безпека слугує формуванню

Таблиця 1

Формалізація видів фінансової безпеки підприємства

Види фінансової безпеки	Форми представлення фінансової безпеки				
	Реалізована	Цільова	Евентуальна	Динамічна	Прогностична
Оперативна	+	+	+	-	-
Поточна	+	+	+	+	+
Стратегічна	-	+	-	-	-

Джерело: запропоновано автором

визначеної оперативної, поточної та стратегічної безпеки. Вона є важливим управлінським засобом, який дає змогу оцінити правильність рішень і дій, що формують фактичний рівень забезпечення підприємства. Тому співставлення рівнів цільової і реалізованої безпеки в оперативному і поточному режимах є відповідальним етапом аналізу фінансової безпеки підприємства.

Близькою, але не ідентичною цільовій є евентуальна форма фінансової безпеки, що визначає допустимий рівень забезпечення підприємства за певних, конкретно визначених умов зовнішнього і внутрішнього характеру. Вона має два режими функціонування:

1. як граничні значення варіації цільового рівня безпеки, зумовлені об'єктивними змінами переважно зовнішнього середовища і неможливістю заздалегідь урахувати дію відповідних чинників;

2. як перелік варіабельних характеристик безпеки, що відповідають певним обставинам, які можуть активізуватися.

В обох випадках евентуальна форма безпеки реалізується в допустимих рівнях забезпечення підприємства. Обґрунтуванням цього слугують обернена залежність безпекових ризиків й ефективність діяльності підприємства. Тому рівень фінансової безпеки є величиною оптимізованою, що визначається допустимими межами його варіації залежно від мінімально достатнього рівня ефективності діяльності і максимально прийнятного ризику послаблення фінансового стану підприємства.

Як і для цільової форми безпеки, порівняльною базою евентуальної слугує реалізований рівень забезпечення підприємства. Причому остання виконує функцію не тільки індикатора адекватності відповідних управлінських рішень і дій щодо досягнення цільових рівнів безпеки. Суттєве відхилення значень реалізованих рівнів безпеки від їхніх цільових та евентуальних значень може свідчити про необґрунтованість бажаних безпекових характеристик, що зумовить необхідність перегляду методики їх розрахунку і процедури управлінської інтерпретації допустимих ризиків.

Динамічна форма представлення фінансової безпеки являє собою параметричну характеристику змін рівня безпеки, що дає змогу дослідити наявні тенденції та виявити чинники, що змінюють свою вагомість у часі. Зазначена форма має обмежену сферу застосування і поширюється переважно на значення поточної безпеки. Стратегічна безпека не має динамічного виміру, оскільки існує лише як перспективна цільова характеристика. Динамічне ж

вивчення оперативної безпеки має локальне періодичне значення, оскільки через дію багатьох змінюваних чинників відрізняється крайньою нестабільністю. Її аналітична інтерпретація має управлінське значення протягом нетривалого періоду часу, що зумовлено виконанням фінансових зобов'язань відповідно до визначеного платіжного календаря.

Прогностична форма фінансової безпеки виконує функцію попереджуючої ідентифікації можливих змін рівня безпеки. Її існування ґрунтується на аналітичних результатах вивчення динамічної поточної безпеки і може бути визначено за умови наявності тенденції зміни або низької варіативності значень останньої в динамічному вимірі.

Прогностична форма фінансової безпеки має безпосереднє відношення до формування/заперечення стратегічної безпеки підприємства, але це не тотожні поняття. Прогностична безпека – це розрахунково-аналітичний результат вивчення змін поточної безпеки, що ґрунтується на фактичних показниках досягнутого рівня безпеки, а не на цільових або вірогідних характеристиках. Прогностичні характеристики далеко не завжди є стратегічними, оскільки можуть відображати рівні безпеки й у короткостроковому періоді.

Висновки з даного дослідження. У процесі дослідження обґрунтовано, що оперативна, поточна і стратегічна фінансова безпека представляють різні види забезпечення підприємства торгівлі та мають своє змістове наповнення, аналітичне призначення і сферу управлінського застосування. На цій основі виокремлено реалізовану, цільову, евентуальну прогностичну та динамічну форми представлення фінансової безпеки підприємства.

Кожна з представлених форм фінансової безпеки є об'єктом аналізу, ґрунтовність якого буде вищою в разі з'ясування їхніх диференційованих характеристик, що становлять аналітичний базис для прийняття відповідних управлінських рішень.

Між розглянутими видами фінансової безпеки – оперативною, поточною та стратегічною – існує чіткий причинно-наслідковий зв'язок. Логічним виглядає ланцюг тверджень, що поточна безпека неможлива без оперативної, а стратегічна – є наслідком досягнення перших двох. Проте в реальній практиці існують умови, що дещо коригують наведену гіпотезу, тому подальші дослідження цього питання спрямовуються на розгляд варіантів конфігурації видів фінансової безпеки підприємства та оцінки їх прикладної вірогідності.

Список використаних джерел:

1. Крутова А.С. Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі в умовах невизначеності : колективна монографія ; за ред. А.С. Крутової. Харків : ХДУХТ, 2017. 264 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Ника-Центр, Эльга, 2004. 784 с.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.
4. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія ; за ред. Т.Г. Васильціва. Львів : Ліга-Прес, 2012. 386 с.
5. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. ... канд. ек. наук : 08.06.01. Київ, 2006. 17 с.
6. Лаврова Ю.В. Визначення критеріїв оцінки фінансової безпеки підприємства. *Фінансово-економічна безпека: стратегічна аналітика та аудиторський супровід* : монографія / за ред. Т.В. Момот. Харків, 2015. С. 248–257.
7. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства. Київ : Національна академія управління, 2005. 78 с.
8. Фінансова безпека підприємств і банківських установ / А.О. Єпіфанов та ін. ; за ред. А.О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ» 2009. 295 с.
9. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 9. С. 140–148.
10. Кім Ю.Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. ... канд. ек. наук : 21.04.02. Київ, 2009. 21 с.